

๓. เอกัจจาเนกัจจานั ธัมมาภิสมยปัญหา ๘๐

พระราชชาตรีถามว่า "พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าคนเสนา ธรรมาภิสมยมีความตรัสรู้ธรรมเกิดมีแก่บุคคลทั้งหลายทั้งปวง ผู้ปฏิบัติโดยชอบหรือ, หรือว่าไม่เกิดมีแก่บุคคลบางจำพวก."

พระเถระเจ้าทูลว่า "เกิดมีแก่บุคคลบางจำพวก, ไม่เกิดมีแก่บุคคลบางจำพวก, ขอถวายพระพร."

ร. "เกิดมีแก่บุคคลพวกไร, ไม่เกิดมีแก่บุคคลพวกไร พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า?"

ธ. "ขอถวายพระพร ธรรมาภิสมยไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้เกิดในดิรัจฉานแม้ปฏิบัติดีแล้ว, และธรรมาภิสมยไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้เกิดในเปตวิสัย แก่บุคคลผู้มีจิตาภิวุฑู แก่บุคคลโง่ แก่บุคคลผู้ฆ่ามารดา แก่บุคคลผู้ฆ่าบิดา แก่บุคคลผู้ฆ่าพระอรหันต์ แก่บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ แก่บุคคลผู้ทำโลหิตให้หือขึ้นในพระกายแห่งพระพุทธเจ้า แก่บุคคลผู้ลักสังฆวาส แก่บุคคลผู้หนีไปสู่วัตถุแห่งเดียริณี แก่บุคคลผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณี แก่บุคคลผู้ต้องครุกาบัติสิบสามอันใดอันหนึ่งแล้วไม่อยู่กรรม แก่บัณฑิตก็ แก่อุกโตพญานก แม้ปฏิบัติดีแล้ว, อนึ่ง ธรรมาภิสมยไม่เกิดมีแก่แม่แก่มนุษย์ยังเด็กผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี. ธรรมาภิสมยไม่เกิดมีแก่บุคคลสิบหกจำพวกเหล่านี้แม้ปฏิบัติดีแล้ว."

ร. "ธรรมาภิสมยเกิดมีหรือไม่เกิดมีแก่บุคคลสิบห้าจำพวก ซึ่งเป็นผู้ปิดทางดีแล้วก็ยกไว้เถิด, พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ก็แต่เพราะเหตุไรธรรมาภิสมยจึงไม่เกิดมีแก่เด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี แม้เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว? ปัญหาในข้อนี้ยังมีอยู่ก่อน. รากะไม่มีแก่ทารก, โทสะก็ไม่มี, โมหะก็ไม่มี, มานะก็ไม่มี, ความเห็นผิดก็ไม่มี, ความชิงชังก็ไม่มี, กามวิตกก็ไม่มี ไม่ใช่หรือ? ธรรมดาเด็กน้อยนั้นไม่เจือแล้วด้วยกิเลสทั้งหลายประกอบถึงที่แล้วย่อมควรจะตรัสรู้ของจริงสี่ด้วยความตรัสรู้อย่างเอก."

ธ. "ขอถวายพระพร อาตมภาพกล่าวว่า 'ธรรมาภิสมยไม่เกิดมีแก่เด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี แม้ปฏิบัติดีแล้ว' ฉะนี้ ด้วยเหตุไร. เหตุนั้นนั้นแลในปัญหานี้."

ขอถวายพระพร ถ้าว่าเด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี ฟังกำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ฟังประทุษร้ายในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความประทุษร้าย ฟังหลงในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความหลง ฟังมัวเมาในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา ฟังรู้แจ้งซึ่งความเห็น ฟังรู้แจ้งซึ่งความยินดีและความไม่ยินดี ฟังตรีกถึงอกุศลไซ้, ธรรมาภิสมยฟังเกิดมีแก่เด็กน้อยนั้น. เอกัจจิตของเด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปีเป็นของไม่มีกำลัง มีกำลังชั่ว เด็กน้อย อ่อนแอไม่มีแจ้ง, ส่วนนิพพานธาตุซึ่งไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง เป็นของหนักมากใหญ่โต; เด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี ไม่อาจตรัสรู้นิพพานธาตุซึ่งไม่มีปัจจัยปรุงแต่งเป็นของหนักมากใหญ่โต ด้วยจิตซึ่งมีกำลังชั่วเด็กน้อยอ่อนแอไม่มีแจ้งนั้น.

ขอถวายพระพร เปรียบเหมือนพญาเขาสีเนรุเป็นของหนักใหญ่โต บุรุษจะพึงอาจเพื่อจะยกพญาเขาสีเนรุขึ้นด้วยเรี่ยวแรงกำลัง และความเพียรอันมีอยู่ตามปกติของตนได้หรือ ขอถวายพระพร?"

ร. "ไม่อาจเลย พระผู้เป็นเจ้า."

ถ. "เพราะเหตุไร ขอถวายพระพร?"

ร. "เพราะความที่บุรุษมีกำลังทราวม และเพราะความที่พญาเขาสีเนรุเป็นของใหญ่ชั."

ถ. "ขอถวายพระพร จิตเด็กน้อยผู้มียุติกว่าเจ็ดปี เป็นของไม่มีกำลัง มีกำลังชั่ว เด็กน้อยอ่อนแอไม่มีแรง, ส่วนนิพพานธาตุซึ่งไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง เป็นของหนักมากใหญ่โต, เด็กน้อยผู้มียุติต่ำกว่าเจ็ดปี ไม่อาจตรัสรู้นิพพานธาตุซึ่งไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง เป็นของหนักมากใหญ่โต ด้วยจิตซึ่งมีกำลังชั่วเด็กน้อย ซึ่งอ่อนแอไม่มีแรงฉนั้นนั้นนั้เทียวแล, ด้วยเหตุฉนั้น ธรรมภาสิมัยยอมไม่เกิดมีแก่เด็กน้อยผู้มียุติต่ำกว่าเจ็ดปีแม้ปฏิบัติดีแล้ว."

ขอถวายพระพร ฉนั้น รวกระว่าแผ่นดินใหญ่ฉนี้ เป็นของยาวรีหนากว้างขวางมากมายใหญ่โต, ใคร ๆ จะอาจให้แผ่นดินใหญ่นั้นชุ่มด้วยหยาดน้ำ หยาดนิคเดียวทำให้ฉนั้นได้หรือ ขอถวายพระพร?"

ร. "ไม่อาจเลย."

ถ. "เพราะเหตุไร ขอถวายพระพร?"

ร. "เพราะความที่น้ำหยาดหนึ่งเป็นของนิคเดียว, และเพราะความที่แผ่นดินใหญ่เป็นของโตชั."

ถ. "ขอถวายพระพร จิตของเด็กน้อยผู้มียุติต่ำกว่าเจ็ดปี เป็นของไม่มีกำลัง มีกำลังชั่ว เด็กน้อย อ่อนแอ ไม่มีแรง, ส่วนนิพพานธาตุซึ่งไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง เป็นของยาวรีหนากว้างขวางมากมายใหญ่โต, เด็กน้อยผู้มียุติต่ำกว่าเจ็ดปี ไม่อาจตรัสรู้นิพพานธาตุ ซึ่งไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง เป็นของใหญ่ ด้วยจิตซึ่งมีกำลังชั่วเด็กน้อยอ่อนแอไม่มีแรงฉนั้น ฉนั้นนั้นนั้แลเทียว, ด้วยเหตุฉนั้น ธรรมภาสิมัย ย่อมไม่เกิดมีแก่เด็กน้อยผู้มียุติต่ำกว่าเจ็ดปี แม้ปฏิบัติดีแล้ว."

ขอถวายพระพร ฉนั้น รวกระไฟฉนั้นเป็นของไม่มีกำลัง มีกำลังชั่วเด็กน้อยนิคเดียว, ใคร ๆ จะอาจกำจัดความมืดในโลกกับทั้งเทวดาสองให้สว่างด้วยไฟน้อยเพียงเท่านั้นได้หรือ ขอถวายพระพร?"

ร. "ไม่อาจเลย."

ถ. "เพราะเหตุไร ขอถวายพระพร?"

ร. "เพราะความที่ไฟเป็นของน้อย, และเพราะความที่โลกเป็นของใหญ่ชั."

ถ. "ขอถวายพระพร จิตของเด็กน้อยผู้มียุติต่ำกว่าเจ็ดปี เป็นของไม่มีกำลัง มีกำลังชั่ว เด็กน้อย อ่อนแอ ไม่มีแรง, และจิตฉนั้นเป็นของฉความมือ คือ ความไม่รู้เท่าอย่างใหญ่ปิดแล้ว, เพราะ

เหตุนี้ ยากที่เด็กน้อยจะส่องแสงสว่าง คือ ความรู้เท่าได้ ฉะนั้นนั้นเกี่ยวแล, ด้วยเหตุนี้ ธรรมาสัตย์ ย่อมไม่เกิดมีแก่เด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี แม้ปฏิบัติดีแล้ว ขอถวายพระพร.

อีกประการหนึ่ง รวากะหนอนกินหน่อไม้ เป็นสัตว์กระสับกระส่ายผอม และมีกายมีอณูเป็น ประมาณ เห็นช้างประเสริฐผู้มีน้ำมันแตกทั่วโดยส่วนสาม มีอวัยวะยาวเก้าศอก กว้างสามศอก โอบ อ้อมสิบศอก สูงแปดศอก ยืนอยู่ ฟังคร่ำมาเพื่อจะกลืนกิน หนอนกินหน่อไม้นั้น จะฟังจากกลืนกินช้าง ประเสริฐนั้นได้หรือ ขอถวายพระพร?"

ร. "ไม่อาจเลย."

ถ. "เพราะเหตุอะไร ขอถวายพระพร?"

ร. "เพราะความที่หนอนกินหน่อไม้เป็นสัตว์เล็ก และเพราะความที่ช้างประเสริฐเป็นสัตว์ใหญ่ ชี."

ถ. "จิตของเด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี เป็นของไม่มีกำลัง มีกำลังชั่ว เด็กน้อย อ่อนแอ ไม่มี แฉ่ง, ส่วนนิพพานธาตุ ซึ่งหาปัจจัยปรุงแต่มีได้ เป็นของใหญ่, เด็กน้อยนั้นไม่สามารถจะตรัสรู้นิพพาน ธาตุซึ่งหาปัจจัยปรุงแต่มีได้ เป็นของใหญ่ ด้วยจิตมีกำลังชั่วเด็กน้อย อ่อนแอ ไม่มีแฉ่งนั้น ฉะนั้นนั้น เกี่ยวแล, ด้วยเหตุนี้ ธรรมาสัตย์ย่อมไม่เกิดมีแก่เด็กน้อยผู้มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี แม้ปฏิบัติดีแล้ว."

ร. "ดีแล้ว พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ข้อวิสัยปัญหาของพระผู้เป็นเจ้า สมอย่างนั้น, ข้าพเจ้ายอม รับรองอย่างนั้น."